

Περίληψη Ειδικής Έκθεσης

Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα Διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου για τη λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της άσκησης της αποστολής του Συνηγόρου του Παιδιού, έχει ασχοληθεί εκτενώς με θέματα δικαιωμάτων των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας. Από το 2003 μέχρι σήμερα, έχει διερευνήσει 40 αναφορές σχετικά με τη λειτουργία ιδρυμάτων παιδικής προστασίας και έχει επισκεφθεί 76 δομές φιλοξενίας για παιδιά, δηλαδή σχεδόν το σύνολο των δημοσίων ιδρυμάτων και σημαντικό αριθμό δομών που ανήκουν σε ΝΠΙΔ ή στην εκκλησία.

Στην παρούσα Ειδική Έκθεση συνοψίζονται οι διαπιστώσεις και προτάσεις της Αρχής σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία του συστήματος παιδικής προστασίας και ιδρυματικής φροντίδας παιδιών στη χώρα μας, ευελπιστώντας στην λήψη εκ μέρους της Πολιτείας των αναγκαίων μέτρων προκειμένου τα παιδιά που απομακρύνονται για μικρό ή μεγάλο διάστημα από τις φυσικές τους οικογένειες και τοποθετούνται σε ιδρύματα παιδικής προστασίας, να απολαμβάνουν πλήρως τα δικαιώματά τους, όπως αυτά θεσπίζονται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ν.2101/92) και άλλα διεθνή κείμενα.

Σύμφωνα με την εκτίμηση του Συνηγόρου, σε όλη τη χώρα φιλοξενούνται περίπου **3.000 παιδιά σε ιδρύματα παιδικής προστασίας**, 1.000 από τα οποία βρίσκονται σε δομές δημόσιου χαρακτήρα. Ωστόσο, το αρμόδιο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας δυστυχώς δεν διαθέτει πλήρη ακριβή στοιχεία για αυτά, καθώς ακόμη δεν έχει ενεργοποιηθεί το προβλεπόμενο μητρώο παιδικής προστασίας στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Κεντρικό πρόβλημα, κατά την εκτίμηση της Αρχής, συνιστά η **απουσία ενός ενιαίου πλαισίου και ελάχιστων εθνικών προδιαγραφών λειτουργίας** τόσο για τα δημόσια ιδρύματα παιδικής προστασίας όσο και για τις αντίστοιχες μονάδες του ιδιωτικού τομέα, οι οποίες παρουσιάζουν τεράστια ανομοιογένεια ως προς τον τρόπο λειτουργίας τους και την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας.

Ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει σε πολλές περιπτώσεις σοβαρά προβλήματα όσον αφορά:

- τη στελέχωση των ιδρυμάτων, ιδίως με επιστημονικό προσωπικό, τη συχνή εναλλαγή των εργαζόμενων και την επιμόρφωση, εποπτεία και υποστήριξή τους
- την τήρηση στοιχείων για τα ιδρύματα και τα παιδιά που μένουν σε αυτά
- την αδειοδότηση και πιστοποίηση των μονάδων του ιδιωτικού τομέα
- τον εξωτερικό έλεγχο και την εποπτεία των μονάδων παιδικής προστασίας συνολικά
- τη διασφάλιση του δικαιώματος ενημέρωσης, συμμετοχής και έκφρασης γνώμης των παιδιών για θέματα που τα αφορούν
- την επικοινωνία των παιδιών με τις φυσικές οικογένειές τους
- την κάλυψη ειδικών ιατρικών, εκπαιδευτικών ή πολιτισμικών αναγκών.

Περαιτέρω, πέραν των προβλημάτων στην οργάνωση και λειτουργία των μονάδων παιδικής προστασίας καθ'αυτών, η Αρχή έχει διαπιστώσει και επισημάνει **σοβαρά κενά στο πεδίο της παιδικής προστασίας γενικότερα**, όπως:

- η απουσία πολιτικής και μέριμνας για την ανάπτυξη εναλλακτικών λύσεων στην ιδρυματική φροντίδα, όπως η αναδοχή, και για την ελαχιστοποίηση της διάρκειας παραμονής παιδιών σε ιδρύματα
- η απουσία δομών επείγουσας φιλοξενίας για την υποδοχή παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον με τον χαρακτήρα του επείγοντος, με αποτέλεσμα τα παιδιά συχνά να «φιλοξενούνται» και να παραμένουν –ορισμένες φορές επί μακρόν– σε νοσοκομεία
- οι σοβαρές ελλείψεις σε ιδρύματα για παιδιά με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις
- η απουσία δομών με εξειδικευμένη στελέχωση και θεραπευτικό προσανατολισμό για τη φιλοξενία και θεραπευτική αντιμετώπιση εφήβων με ψυχικές διαταραχές ή/και σοβαρές διαταραχές συμπεριφοράς
- η απουσία ενιαίας πολιτικής για την υποστήριξη των παιδιών που μεγαλώνουν σε ιδρύματα μετά την ενηλικίωσή τους και την αποχώρησή τους από αυτά.

Βάσει των παραπάνω, **ο Συνήγορος προτείνει να θεσπιστούν Ελάχιστες Εθνικές Προδιαγραφές** για την λειτουργία των μονάδων παιδικής προστασίας τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Οι προδιαγραφές αυτές θα πρέπει να συνάδουν με τις προβλέψεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τα λοιπά διεθνή κείμενα και κατευθύνσεις για τα δικαιώματα παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα. Μεταξύ άλλων, προτείνεται:

- η θέσπιση προδιαγραφών για την αριθμητική και ποιοτική επάρκεια της στελέχωσης των ιδρυμάτων
- η ενεργοποίηση του συστήματος καταγραφής, ποιοτικής πιστοποίησης, εποπτείας και ελέγχου των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας
- η θέσπιση ενός ενιαίου πλαισίου κανόνων για θέματα καθημερινής ζωής, βάσει των σύγχρονων δεδομένων και παιδαγωγικών αντιλήψεων, με γνώμονα τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων παιδιών σε όλους τους τομείς.

Ως προς τη συνολικότερη λειτουργία του συστήματος παιδικής προστασίας, υπογραμμίζεται η ανάγκη να προωθηθούν **εναλλακτικές λύσεις στην ιδρυματική φροντίδα** με την **υποστήριξη των οικογενειών σε κρίση** και την **ενίσχυση του θεσμού της αναδοχής**, που θα πρέπει να μπορεί να ενεργοποιείται και χωρίς την τοποθέτηση ενός παιδιού σε ίδρυμα, και την **ειδική μέριμνα για την ελαχιστοποίηση της διάρκειας παραμονής των παιδιών σε ιδρύματα**, καθώς στη χώρα μας κατά μέσο όρο υπολογίζεται ότι προσεγγίζει τα 7 χρόνια.

Τέλος, επισημαίνεται η ανάγκη ενός ενιαίου θεσμικού πλαισίου για τη συνεχιζόμενη **υποστήριξη νεαρών ενηλίκων που αποχωρούν από ιδρύματα**, και μέριμνας για **σύσταση δομών υποστηριζόμενης διαβίωσης για νεαρούς ενήλικες με ελαφρές ή σοβαρές αναπηρίες** που έχουν μεγαλώσει σε ιδρύματα και χρήζουν δια βίου υποστήριξης προκειμένου να μπορέσουν να ζήσουν ανεξάρτητα στην κοινότητα.